

Sammanfattning

Läkares erfarenheter av arbete med sjukskrivning:

resultat från en enkätstudie år 2012 och jämförelser med 2008 och 2004

Alexanderson K, Arrelöv B, Bränström R, Gustavsson C, Hinas E, Kjeldgård L, Ljungquist T, Nilsson G. (ISBN 978-91-981256-0-3)

I denna rapport presenteras resultat från en enkät om läkares arbete med sjukskrivningsärenden. Enkäten skickades till flertalet yrkesverksamma läkare i Sverige hösten 2012, och drygt 19 000 svarade (58 % av dem som fått enkäten). Jämförelser görs även med resultaten från en motsvarande enkät år 2008 och från en enkät 2004 till läkare i Stockholms och Östergötlands län.

Majoriteten (72 %) av de svarande arbetade i någon omfattning med sjukskrivning. De kallas i rapporten för 'sjukskrivande läkare', och 82 procent av dessa hade sjukskrivningsärenden varje vecka. Nedan sammanfattas resultat för 'sjukskrivande läkare'.

Resultaten visar att en mindre andel läkare hade sjukskrivningsärenden minst sex gånger per vecka 2012 (34 %), jämfört med 2008 (42 %) och 2004 (50 %). Minskningen fanns i samtliga landsting och kliniska verksamheter, och var störst för vårdcentraler. De typer av kliniker/mottagningar där störst andel läkare (från 71 till 59 %) hade sjukskrivningsärenden minst sex gånger i veckan var ortopedi, företagshälsovård, smärtmottagning, onkologi och rehabilitering. Motsvarande andel bland vårdcentralsläkarna var 33 procent.

En tredjedel av läkarna *upplevde sjukskrivningsärenden som problematiska* minst en gång i veckan, och tyckte att de var mycket eller ganska problematiska att handlägga. Här fanns ingen stor skillnad mellan de tre åren. Såväl beträffande frekvens som allvarlighetsgrad låg läkare vid vårdcentraler högst avseende att uppleva sjukskrivningsarbetet som problematiskt. Andra kliniker med hög andel var smärtmottagningar, ortopedi och psykiatri. De specifika situationer som flest läkare upplevde som problematiska var att bedöma arbetsförmåga samt att göra en långsiktig prognos av arbetsförmågan – detta gällde alla tre åren. Särskilt problematiskt upplevdes det 2012 vara att bedöma arbetsförmåga för arbetslösa patienter samt att hantera längre sjukskrivningar (frågor om detta lades till i 2102 års enkät).

En tredjedel svarade att *sjukskrivningsärenden innebär ett arbetsmiljöproblem* i stor eller i ganska stor utsträckning, och sjuutton procent svarade att de upplevde detta minst en gång i veckan. Andelen läkare som upplevde detta var störst bland vårdcentralsläkare.

Andelen som uppgav att de *sjukskrev patienter längre än vad som egentligen skulle vara nödvändigt* var något mindre 2012 jämfört med såväl 2008 som 2004, och minskningen gällde särskilt när orsaken var väntetider för utredning hos Försäkringskassan.

Det försäkringsmedicinska beslutsstödet, som infördes 2007, användes av majoriteten av läkarna. Var tredje läkare menade att beslutsstödet har stort värde för hög kvalitet i deras arbete med sjukskrivning. Hälften (48 %) ansåg att beslutsstödet underlättar kontakten med patienten, och en tredjedel (36 %) att det underlättar kontakten med Försäkringskassan. På vårdcentraler, inom invärtesmedicin och inom gynekologi/obstetrik ansåg minst hälften av läkarna att beslutsstödet underlättar kontakten med patienten.

Drygt två tredjedelar (70 %) av dem som hade *kontakt med Försäkringskassan* (vilket var 72 % av alla) var mycket eller ganska nöjda med kontakten, såväl 2012 som 2008. En tredjedel (31 %) upplevde inte några svårigheter i kontakten med Försäkringskassan. Av de 20 möjliga svårigheter som var listade i enkäten, upplevde en stor andel läkare alla tre åren att det var svårt att komma fram per telefon, svårt att få veta vem man ska prata med och att kontakterna tar för mycket tid. År 2012 angav 38 procent att Försäkringskassan 'begär onödiga kompletteringar av intyg' och en fjärdedel (27 %) upplevde brister i handläggarnas kompetens. Det var en större andel 2012 jämfört

med tidigare som upplevde sig/sina bedömningar ifrågasatta av handläggare, samt som upplevde att man 'talar olika språk'.

En majoritet (62 %) av läkarna använde sig av det nyligen införda systemet med *elektronisk överföring av läkarintyg* till Försäkringskassan. Drygt hälften av dem som använde det svarade att systemet underlättar deras arbete, var femte att det underlättar mycket medan cirka tio procent ansåg att det försvårar. Tre fjärdedelar ansåg att systemet var problemfritt, och var fjärde användare svarade att systemet leder till ökad kvalitet i intygen.

En absolut majoritet (91 %) av läkarna uttryckte behov av att utveckla sin *försäkringsmedicinska kompetens* i något avseende. Andelen var generellt något mindre 2012 jämfört med tidigare år. Framför allt ville man 2012 ha ökad kunskap om olika aktörers möjligheter och skyldigheter i sjukskrivningsärenden och om sjukförsäkringsregler. Ett stort behov av fördjupad kompetens fanns även för bedömning av arbetsförmåga, av dess prognos och av optimal sjukskrivningslängd och -grad. En högre andel (40 %) än tidigare år värderade handledning och försäkringsmedicinska kurser högt. År 2012 ansåg närmare hälften av läkarna att möjlighet till kontakt med försäkringsmedicinsk kompetens har stort värde för hög kvalitet i arbetet med sjukskrivningar.

Närmare hälften svarade att de skulle sätta ett stort värde på *ett gemensamt verktyg för arbetsförmågebedömning*. Andelen som ansåg detta var större 2012 än tidigare. Den faktor som störst andel läkare (50 %) 2012 ansåg skulle ha stort värde för arbetet med sjukskrivning var bättre information om sjukförsäkringssystemet till allmänheten.

När det gäller *organisatoriska förutsättningar för arbetet med sjukskrivning* redovisas svar för policy, stöd, tid och kvalitetssäkring av arbetet med patienters sjukskrivning. Resultatet visar att var tredje läkare arbetade på en enhet som hade en gemensam policy för handläggning av sjukskrivningsärenden, och att en av fem läkare hade stort stöd från sin närmaste ledning i sjukskrivningsfrågor medan var tredje inte hade sådant stöd. Denna fördelning var densamma i de två tidigare enkäterna. Mindre än en tredjedel svarade 2012 att det förekom systematisk kvalitetssäkring på deras enhet när det gäller hantering av patienters sjukskrivning. Hälften av läkarna upplevde tidsbrist i arbetet med sjukskrivningsärenden varje vecka; många gjorde det dagligen.

Slutsatser: Andelen läkare som har sjukskrivningsärenden minst sex gånger per vecka har minskat jämfört med tidigare enkätår. Andelen läkare som upplever dessa arbetsuppgifter som problematiska har inte förändrats nämnvärt, vare sig avseende frekvens eller allvarlighetsgrad. Beslutsstödet har fortsatt stort genomslag; det används, underlättar och höjer kvaliteten för många. Detsamma gäller systemet för elektronisk överföring av läkarintyg till Försäkringskassan. Många är nöjda med kontakten med Försäkringskassan, men andelen läkare som upplever vissa svårigheter är fortfarande stor när det gäller logistik i kontakterna, och är större än tidigare vad gäller upplevelse av att ens bedömningar ifrågasätts och av att man talar olika språk. Behovet av försäkringsmedicinsk kompetensutveckling respektive instrument/mallar för bedömning av arbetsförmåga är fortsatt stort, och en större andel önskar handledning och kontakt med försäkringsmedicinsk kompetens. Slående är att i ett stort antal av de områden enkäterna täcker var svarsmönstret likartat mellan åren.

Det finns fortsatt stora förbättringsmöjligheter inom många områden, bland annat när det gäller samverkan mellan Försäkringskassan och läkare, och när det gäller organisatoriska förutsättningar för läkare att utveckla, vidmakthålla och tillämpa försäkringsmedicinsk kompetens. Detta gäller flertalet kliniska verksamheter, och särskilt vårdcentraler/husläkarmottagningar.